

ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА ПРАВА «КРОК»
Навчально-науковий інститут психології
Кафедра психології

Жигульова Аліса Володимирівна

УДК 159.947-057.87

Кваліфікаційна робота

Динаміка здатності до вольової регуляції поведінки в студентському віці

053 «Психологія»

«Екстремальна та кризова психологія»

Подається на здобуття освітнього ступеня бакалавр

Кваліфікаційна робота містить результати власних доробок. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело А. В. Жигульова

Науковий керівник Живоглядов Юрій Олексійович, кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології

Київ – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ЗДАТНОСТІ ДО ВОЛЬОВОЇ РЕГУЛЯЦІЇ ПОВЕДІНКИ В СТУДЕНТСЬКОМУ ВІЦІ	7
1.1. Феноменологія вольової сфери особистості у психологічній науці	7
1.2. Особливості вольової регуляції особистості	13
1.3. Психологічні особливості студентського віку	22
Висновки до розділу 1	26
РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ДИНАМІКИ ЗДАТНОСТІ ДО ВОЛЬОВОЇ РЕГУЛЯЦІЇ ПОВЕДІНКИ В СТУДЕНТСЬКОМУ ВІЦІ	28
2.1. Методологічне обґрунтування дослідження	28
2.2. Дослідження здатності до вольової регуляції поведінки в студентському віці	34
2.3. Власний опитувальник для виявлення здатності до вольової регуляції поведінки в студентському віці	39
Висновки до розділу 2	41
РОЗДІЛ 3. РОЗРОБКА СИСТЕМИ ТА ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ ЗАСОБІВ ФОРМУВАННЯ ЗДАТНОСТІ ДО ВОЛЬОВОЇ РЕГУЛЯЦІЇ ПОВЕДІНКИ В СТУДЕНТСЬКОМУ ВІЦІ	43
3.1. Програма цілеспрямованого формування вольових якостей у майбутніх психологів.....	43
3.2. Оцінка динаміки змін та ефективності у вольовій сфері особистості студентів	57
3.3. Рекомендації щодо формування вольового компонента у системі саморегуляції студентів.....	63
Висновки до розділу 3	69
ВИСНОВКИ	71
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	75
ДОДАТКИ	81

ВСТУП

Актуальність дослідження. Проблема вивчення вольової сфери у процесі навчання у ЗВО полягає в тому, що в період студентства й у процесі навчання у ЗВО молоді люди витримують досить великі навантаження. Студентський вік характеризується значним впливом самої специфіки діяльності на пред'явлення вимог до розвитку рівня сформованості вольової сфери. Це пов'язано з включенням вчорашніх підлітків у процес цілеспрямовано організованої самостійної діяльності.

Студентський вік є центральним етапом становлення особистості та періодом, коли найактивніше починає розвиватися самосвідомість, моральні та етичні почуття, відбувається становлення та стабілізація характеру, оволодіння повним набором функцій дорослої людини. При вступі до ЗВО майбутні студенти не мають здатності до регулювання власної навчальної діяльності. Через це виникають труднощі у процесі навчання: у студентів нерідко спостерігається «залежність» від викладачів у процесі встановлення навчальних цілей, вибору засобів їх досягнення, способів оцінки результатів навчальної діяльності. Їм потрібна постійна допомога та контроль з боку викладачів. Найчастіше випускники вишу не мають навичок самостійної організації власної діяльності, тому нерідко надалі їм потрібна допомога та контроль з боку керівництва.

Проблема волі є однією з найбільш складних і найменш вивчених в сучасній психології через її складність і взаємозв'язок з іншими психічними процесами. Різні аспекти цієї проблеми досліджувалися такими науковцями, як О. Биков, В. Котирло, С. Поліщук, Т. Шульга та ін., які розглядали вольову регуляцію в залежності від вікових особливостей; В. Калін, Є. Щербаков, L. Corno та ін., які досліджували механізми вольових зусиль; Н. Будрейка, Н. Макарова та ін., які вивчали статеві відмінності у проявах вольових якостей; О. Барабаш, М. Ільїна, D. Ryans та ін., які аналізували окремі аспекти вольових якостей. Проте залишаються недостатньо з'ясованими сутність

вольової регуляції, механізми її функціонування, а також умови її цілеспрямованого формування та корекції окремих вольових якостей в студентському віці.

Дослідження, проведені О. Биковим, Н. Макаровою, Т. Трифановою та ін., підтверджують, що у певної частини студентської громади спостерігаються значні труднощі, пов'язані з подоланням життєвих перешкод та викликів у навчально-професійній сфері. Проблематика психологічних досліджень студентського віку досить широка, але слід зауважити, що питання щодо вольової сфери особистості студента ще недостатньо розкриті, що й обумовлює актуальність даної роботи. Вищезазначені аспекти зумовили вибір теми дослідження **«Динаміка здатності до вольової регуляції поведінки в студентському віці»**.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити динаміку здатності до вольової регуляції поведінки в студентському віці.

Завдання дослідження:

1. На підставі теоретико-методологічного аналізу літератури визначити феноменологію вольової сфери особистості у психологічній науці.
2. Виявити особливості вольової регуляції особистості.
3. Визначити психологічні особливості студентського віку.
4. Провести емпіричне дослідження динаміки здатності до вольової регуляції поведінки в студентському віці.
5. Обґрунтувати та розробити систему психолого-педагогічних засобів формування здатності до вольової регуляції поведінки в студентському віці.

Об'єкт дослідження: формування вольового компонента особистості.

Предмет дослідження: динаміка здатності до вольової регуляції поведінки в студентському віці.

Для досягнення цілі та вирішення завдань використовувалися різноманітні **методи дослідження**. Серед теоретичних методів використовувалися аналіз, синтез, узагальнення, систематизація, порівняння – для розкриття сутності та визначення ключових понять досліджуваної

проблеми, а також структурування вольової регуляції особистості та виявлення психологічних чинників її формування. Також використовувалася класифікація для побудови типології студентів за здатністю до вольової регуляції поведінки. Для емпіричного дослідження використовувалися методи, такі як лонгітюдне спостереження, анкетування, бесіда, інтерв'ю, психодіагностичні методики, констатувальний експеримент – для вивчення динаміки здатності до вольової регуляції поведінки в студентському віці. Для обробки отриманих даних використовувалися статистичні методи, такі як аналіз середніх значень, відсоткових співвідношень та кутове перетворення Фішера з метою виявлення взаємозв'язків між досліджуваними показниками. Додатково був застосований аналіз для виявлення типологічних відмінностей серед студентів за показниками здатності до вольової регуляції поведінки.

Для емпіричного дослідження динаміки здатності до вольової регуляції поведінки в студентському віці використовувалися різні методики, такі як: методика «Когнітивної орієнтації (локус контролю)»; методика «Вивчення вольової саморегуляції» Є. Ейдмана; методика вивчення самооцінки сили волі М. Обозова. Обробка даних проводилася за допомогою пакета програм Microsoft Office для Windows XP Professional.

Наукова новизна одержаних результатів:

удосконалено:

- методи застосування технік для індивідуальної корекційної психологічної роботи; а також психокорекційних програм, де передбачено формування вольового компонента у системі саморегуляції студентів;

дістали подальшого розвитку:

- теоретичні уявлення щодо сутності змісту волі як інтегративної властивості, де центральним механізмом є активність, спрямована на подолання перешкод;

- система формування та корекції вольових якостей у студентів, яка враховує індивідуальні особливості особистості та спрямована на зміну вияву конкретних вольових якостей;

- програма цілеспрямованого формування вольових якостей у майбутніх психологів у процесі навчально-професійної підготовки та експериментально доведено її ефективність;

Практичне значення дослідження полягає у розробці та перевірці програми цілеспрямованого формування вольових якостей у майбутніх психологів у процесі навчально-професійної підготовки. Ця програма може бути використана викладачами вищих навчальних закладів і фахівцями різних психологічних служб. Результати дослідження також можуть бути використані під час проведення занять з дисциплін з психології особистості, вікової психології та педагогічної психології тощо.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (58 найменувань) та додатків. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи – 90 сторінок, основний обсяг – 70 сторінки. Робота містить 4 таблиці, 21 рисунок, 5 додатків (на 7 сторінках).

У першому розділі **«ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ЗДАТНОСТІ ДО ВОЛЬОВОЇ РЕГУЛЯЦІЇ ПОВЕДІНКИ В СТУДЕНТСЬКОМУ ВІЦІ»** проведено аналіз наукової літератури показав, що проблема волі була і залишається однією з ключових і водночас маловивчених у психології особистості. Відкритими залишаються і визначення феномена волі, і опис конкретних механізмів вольової поведінки, і класифікація вольових аспектів.

Воля у психології сприймається як сила мотиву, боротьба мотивів, характеристика особистості, внутрішня відповідальна рушійна сила, свідоме регулювання людиною своєї поведінки, а інколи не розглядається зовсім. Незважаючи на різноманіття існуючих визначень, більшість дослідників основною функцією волі вважають регуляцію поведінки – здатність людини приймати єдине рішення, коли безліч мотивів має цінність.

Вольова саморегуляція є особистісним рівнем довільної регуляції, що виражається у прагненні людини оцінювати виконувану нею діяльність,

виробляти способи реалізації поставлених цілей і вміти об'єктивно оцінювати підсумки своєї діяльності. Саморегуляція – це один із рівнів регуляції активності. Серед складових особистісної саморегуляції виділяють самоконтроль у рамках діяльності, поведінки та емоційної сфери. Вольова саморегуляція має наступні властивості: цілеспрямованість, рішучість, наполегливість, витримка і самовладання. Формування даних властивостей залежить від впевненості у своїх силах та здібностях. Людина, що володіє сильною волею, є рішучою, цілеспрямованою, самостійною у рішеннях та діях. Вольова саморегуляція є характеристикою особистості.

Студентський вік – це центральний період зміни та становлення всієї системи цінностей та мотивації. Цей період відрізняється суперечливістю внутрішнього світу, складністю знаходження своєї самобутності та формуванням неповторної, творчої індивідуальності. Для студентського віку характерний розвиток інтелектуальних та фізичних здібностей.

У другому розділі **«ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗДАТНОСТІ ДО ВОЛЬОВОЇ РЕГУЛЯЦІЇ ПОВЕДІНКИ В СТУДЕНТСЬКОМУ ВІЦІ»** з метою вивчення процесу формування вольового компонента в системі саморегуляції студентів було проведено експериментальне дослідження. У дослідженні взяло участь 30 студентів 1 курсу та 30 студентів 4 курсу. Для визначення динаміки здатності до вольової регуляції поведінки в студентському віці було використано такі методики: власний опитувальник; методика «Когнітивної орієнтації (локус контролю)»; методика «Вивчення вольової саморегуляції» Є. Ейдмана; методика вивчення самооцінки сили волі М. Обозова.

З метою вивчення вольового компонента в системі саморегуляції студентів та співвідношення результатів ми провели методику «Дослідження вольової саморегуляції» Є. Ейдмана. Виходячи з даних діаграм, ми можемо побачити, що більшість студентів першого курсу має високий рівень за

шкалою «самоволодіння» (60%), а студенти четвертого курсу – 65%. Також студенти першого курсу мають високий рівень за «загальною шкалою» (45%), а у студенти четвертого курсу – 65%. За шкалою «наполегливість» студенти першого курсу набрали високий бал (45%), студенти четвертого курсу – 70%.

За допомогою використання методики «Дослідження самооцінки сили волі» було проведено аналіз загальних показників виявлення сили волі. Отже, на першому етапі навчання більшість студентів мають середній рівень сили волі, а високий рівень сили волі характерний для невеликої кількості особистостей. Але до завершального етапу навчання спостерігається збільшення відсотка студентів, які мають високий рівень сили волі. Але все одно переважній більшості так само, як і на початку навчання, властивий середній рівень сили волі. Слід зауважити, що ні на початку навчання, ні на завершальному його етапі не було виявлено студентів, які мають слабку силу волі. Це говорить про те, що переходячи рубіж від учнівства до студентства, підлітки вже мають середню силу волі, здатні свідомо керувати своєю психікою та вчинками.

Методика «Когнітивна орієнтація (локус контролю)» дозволила визначити, на що покладає людина відповідальність за події у своєму житті. Для студентів початкового та завершального етапів навчання характерне переважання інтернальних альтернатив. Для інтерналів характерним є брати на себе всю відповідальність за все, що відбувається з ними. Слід зазначити, що відбулося незначне збільшення кількості інтернальних альтернатив у процесі навчання. Це говорить про те, що студенти збільшили рівень відповідальності, що є притаманним для зрілих сформованих особистостей.

У третьому розділі **«РОЗРОБКА СИСТЕМИ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ ЗАСОБІВ ФОРМУВАННЯ ЗДАТНОСТІ ДО ВОЛЬОВОЇ РЕГУЛЯЦІЇ ПОВЕДІНКИ В СТУДЕНТСЬКОМУ ВІЦІ»** В сучасному світі вольовій сфері студентів пред'являються досить високі

вимоги щодо освітньої діяльності у вищому навчальному закладі. У зв'язку з інтенсифікацією навчального навантаження, низьким рівнем соціально-економічного розвитку країни, підвищенням стресогенних ситуацій, якими насичене навчальне та повсякденне життя та діяльність молодшої людини, відбуваються систематичні психомоторні та вегетативні навантаження. Саме тому слід відзначити особливу актуальність в освітній практиці вищого навчального закладу цілеспрямованих психолого-педагогічних впливів, спрямованих на розвиток вольових якостей студентів. У процесі розвитку вольових якостей студента спостерігається багатовимірний характер при такому тонкому психолого-педагогічному впливі на суб'єктивні позиції особистості, при яких у неї формуються міцні психологічні установки на тлі оптимальної емоційної насиченості.

Вплив на вольову сферу особистості майбутніх психологів сприяє розвитку у них емоційної сфери, тому розроблена програма буде спрямована на формування емоційно-вольової сфери особистості. Для ефективного розвитку емоційно-вольової сфери студентів була розроблена програма, в яку були включені тренінгові заняття з формування емоційного інтелекту. Метою тренінгу з розвитку емоційного інтелекту студентів є ознайомлення з основами і закономірностями розвитку емоційно-вольової сфери особистості. Програма представляє собою цикл з 9 групових занять. Тривалість занять 20-40 хвилин. Критерії ефективності програми: студентам стає легше спілкуватися з оточуючими; легше висловлювати свої почуття і краще розуміти почуття інших; формувати вольові якості; виробляються позитивні риси характеру.

Після завершення формувального етапу експерименту була проведена контрольна діагностика ефективності запропонованої системи психолого-педагогічних засобів формування здатності до вольової регуляції поведінки в студентському віці, під час проведення якого був використаний такий же набір діагностичних методик, що і на констатувальному етапі експерименту. Повторна діагностика показала, що після впровадження системи психолого-

педагогічних засобів формування здатності до вольової регуляції поведінки вольовий компонент саморегуляції студентів зазнав змін, що було продемонстровано збільшенням кількості наполегливості, самоволодіння, і також незначною зміною локусу контролю. Таким чином, порівняльний аналіз результатів констатувального та контрольного експериментів засвідчив позитивну динаміку формування здатності до вольової регуляції поведінки у студентському віці.

Висновки.

В результаті дослідження було отримано дані, за допомогою аналізу яких ми змогли визначити особливості формування вольового компонента у системі саморегуляції студентів в освітньому процесі.

1. На підставі теоретико-методологічного аналізу літератури було визначено феноменологію вольової сфери особистості у психологічній науці. Дослідження показало, що проблема волі була і залишається однією з ключових і водночас маловивчених у психології особистості. Відкритими залишаються і визначення феномена волі, і опис конкретних механізмів вольової поведінки, і класифікація вольових аспектів. Воля у психології сприймається як сила мотиву, боротьба мотивів, характеристика особистості, внутрішня відповідальна рушійна сила, свідоме регулювання людиною своєї поведінки, а інколи не розглядається зовсім. Незважаючи на різноманіття існуючих визначень, більшість дослідників основною функцією волі вважають регуляцію поведінки – здатність людини приймати єдине рішення, коли безліч мотивів має цінність.

2. Вивчення наукової літератури дало змогу виявити особливості вольової регуляції особистості. Вольова саморегуляція є особистісним рівнем довільної регуляції, що виражається у прагненні людини оцінювати виконувану нею діяльність, виробляти способи реалізації поставлених цілей і

вміти об'єктивно оцінювати підсумки своєї діяльності. Саморегуляція – це один із рівнів регуляції активності. Серед складових особистісної саморегуляції виділяють самоконтроль у рамках діяльності, поведінки та емоційної сфери. Вольова саморегуляція має наступні властивості: цілеспрямованість, рішучість, наполегливість, витримка і самовладання. Формування даних властивостей залежить від впевненості у своїх силах та здібностях. Людина, що володіє сильною волею, є рішучою, цілеспрямованою, самостійною у рішеннях та діях. Вольова саморегуляція є характеристикою особистості.

3. У роботі було визначено психологічні особливості студентського віку. Студентський вік – це центральний період зміни та становлення всієї системи цінностей та мотивації. Цей період відрізняється суперечливістю внутрішнього світу, складністю знаходження своєї самобутності та формуванням неповторної, творчої індивідуальності. Для студентського віку характерний розвиток інтелектуальних та фізичних здібностей.

4. З метою вивчення динаміки здатності до вольової регуляції поведінки в студентському віці було проведено експериментальне дослідження. У дослідженні взяло участь 30 студентів 1 курсу та 30 студентів 4 курсу. Для визначення динаміки здатності до вольової регуляції поведінки в студентському віці було використано такі методики: власний опитувальник; методика «Когнітивної орієнтації (локус контролю)»; методика «Вивчення вольової саморегуляції» Є. Ейдмана; методика вивчення самооцінки сили волі М. Обозова. З метою вивчення вольового компонента в системі саморегуляції студентів та співвідношення результатів ми провели методику «Дослідження вольової саморегуляції» Є. Ейдмана. Виходячи з даних діаграм, ми можемо побачити, що більшість студентів першого курсу має високий рівень за шкалою «самоволодіння» (60%), а студенти четвертого курсу – 65%. Також студенти першого курсу мають високий рівень за «загальною шкалою» (45%), а у студенти четвертого курсу – 65%. За шкалою «наполегливість» студенти першого курсу набрали високий бал (45%), студенти четвертого курсу – 70%.

За допомогою використання методики «Дослідження самооцінки сили волі» було проведено аналіз загальних показників виявлення сили волі. Отже, на першому етапі навчання більшість студентів мають середній рівень сили волі, а високий рівень сили волі характерний для невеликої кількості особистостей. Але до завершального етапу навчання спостерігається збільшення відсотка студентів, які мають високий рівень сили волі. Але все одно переважній більшості так само, як і на початку навчання, властивий середній рівень сили волі. Слід зауважити, що ні на початку навчання, ні на завершальному його етапі не було виявлено студентів, які мають слабку силу волі. Це говорить про те, що переходячи рубіж від учнівства до студентства, підлітки вже мають середню силу волі, здатні свідомо керувати своєю психікою та вчинками.

Методика «Когнітивна орієнтація (локус контролю)» дозволила визначити, на що покладає людина відповідальність за події у своєму житті. Для студентів початкового та завершального етапів навчання характерне переважання інтернальних альтернатив. Для інтерналів характерним є брати на себе всю відповідальність за все, що відбувається з ними. Слід зазначити, що відбулося незначне збільшення кількості інтернальних альтернатив у процесі навчання. Це говорить про те, що студенти збільшили рівень відповідальності, що є притаманним для зрілих сформованих особистостей.

Після завершення формувального етапу експерименту була проведена контрольна діагностика ефективності запропонованої системи психолого-педагогічних засобів формування здатності до вольової регуляції поведінки в студентському віці, під час проведення якого був використаний такий же набір діагностичних методик, що і на констатувальному етапі експерименту. Повторна діагностика показала, що після впровадження системи психолого-педагогічних засобів формування здатності до вольової регуляції поведінки вольовий компонент саморегуляції студентів зазнав змін, що було продемонстровано збільшенням кількості наполегливості, самоволодіння, і також незначною зміною локусу контролю. Таким чином, порівняльний аналіз

результатів констатувального та контрольного експериментів засвідчив позитивну динаміку формування здатності до вольової регуляції поведінки у студентському віці.

5. Дослідження допомогло обґрунтувати рекомендації щодо формування вольового компонента у системі саморегуляції студентів. В сучасному світі вольовій сфері студентів пред'являються досить високі вимоги щодо освітньої діяльності у вищому навчальному закладі. У зв'язку з інтенсифікацією навчального навантаження, низьким рівнем соціально-економічного розвитку країни, підвищенням стресогенних ситуацій, якими насичене навчальне та повсякденне життя та діяльність молодшої людини, відбуваються систематичні психомоторні та вегетативні навантаження. Саме тому слід відзначити особливу актуальність в освітній практиці вищого навчального закладу цілеспрямованих психолого-педагогічних впливів, спрямованих на розвиток вольових якостей студентів. У процесі розвитку вольових якостей студента спостерігається багатовимірний характер при такому тонкому психолого-педагогічному впливі на суб'єктивні позиції особистості, при яких у неї формуються міцні психологічні установки на тлі оптимальної емоційної насиченості.

На основі проведеного дослідження було розроблено систему психолого-педагогічних засобів формування здатності до вольової регуляції поведінки в студентському віці. Для ефективного розвитку емоційно-вольової сфери студентів була розроблена програма, в яку були включені тренінгові заняття з формування емоційного інтелекту. Метою тренінгу з розвитку емоційного інтелекту студентів є ознайомлення з основами і закономірностями розвитку емоційно-вольової сфери особистості. Програма представляє собою цикл з 9 групових занять. Тривалість занять 20-40 хвилин. Критерії ефективності програми: студентам стає легше спілкуватися з оточуючими; легше висловлювати свої почуття і краще розуміти почуття інших; формувати вольові якості; виробляються позитивні риси характеру.

Таким чином, можемо говорити про те, що мету дослідження досягнуто.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Афанасьєва Н. Є. Основи психогігієни та психопрофілактики : навч. посіб. Харків : НУЦЗУ, 2016. 91 с.
2. Березовська І.В. Психологічні особливості формування та корекції розвитку вольових якостей у студентів. *Проблеми загальної та педагогічної психології: Збірник наук. праць Інституту психології ім. Г.С.Костюка АПН України*. 2006. част. 9. С.25-33.
3. Березовська І.В. Соціально-психологічні аспекти розвитку вольової сфери у студентів. *Проблеми загальної та педагогічної психології: Збірник наук. праць Інституту психології ім. Г.С.Костюка АПН України*. 2006. част. 8. С.26-31.
4. Бех І.Д. Категорія «ставлення» в контексті розвитку образу «Я» особистості. *Педагогіка і психологія*. 1997. № 3. С. 52-56.
5. Бригадир М.Б., Бугерко Я.М., Ревасевич І.С. Загальна психологія. Збірник кейсів: навч.-метод.посіб./- Тернопіль : Економічна думка ТНЕУ, 2017. 35 с.
6. Веленко А. Корисні техніки для учасників освітнього процесу. *Психолог*. 2019. № 2. С. 38-41.
7. Гоббс Т. Левіафан, або Суть, будова і повноваження держави церковної та цивільної / переклад з англ. К.: Дух і Літера, 2000. 600 с.
8. Гошовська Д. Т. Психологія та методика педагогічно-корекційного тренінгу: навч.-метод. Посіб./- Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2012. 220 с.
9. Данилевич Л.А. Психологічні аспекти розвитку соціально-психологічної компетентності студентів-психологів. *Науковий вісник Херсонського державного університету : зб-к наук. праць*. 2017. Вип. 2. Том 1. С. 89 – 93.
10. Данилевич Л.А., Про залежність системи мотивів учіння майбутніх психологів від активних форм психолого-педагогічного впливу викладача».

Вісник Національного університету оборони України : зб-к наук. праць. 2018. Вип. 1(49). С. 26-32.

11. Дем'яненко Б. Т. Механізми психологічного захисту та копінг-стратегії в теорії і практиці корекційної та психотерапевтичної. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія.* 2013. Вип. 24. 282-288 с.

12. Демчук О.А. Локус контролю у структурі Я-концепції особистості як когнітивна детермінанта вибору копінг-стратегій. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Психологічні науки»,* 2016. Вип. 2 (1). С. 53–58.

13. Дерка Т., Ляшенко В., Туманова В., Гацко О. Психологічні особливості студентів закладів вищої освіти. *The pedagogical process: theory and practice.* 2018. № 3 (62). С. 7-15.

14. Діхтяренко С. Ю., Шульдик А. В., Шульдик, Г. О., Данилевич Л.А. Загальна психологія. Практичні заняття : навч. посіб./- Умань : Візаві, 2021. 245 с.

15. Долинська Л.В., Скрипченко О.В., Огороднійчук З.В. Загальна психологія: Хрестоматія. Київ: Каравела, 2023. 640 с.

16. Дубініна К. В. Розвиток вольової саморегуляції особистості студента як чинник подолання його академічної прокрастинації. *Психологічний і педагогічний дискурс: наукові записки вчених.* 2020. С. 58-61.

17. Дубініна К.В. Вольовий компонент у структурі підготовки практичного психолога. *Професійна підготовка практичного психолога: теорія і практика.* 2011. Випуск 1. С. 44-52.

18. Дудник І. О. Формування вольових якостей у студентів у процесі занять фізичною культурою : навч.-метод. посіб. Черкаси : Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького, 2016. 72 с.

19. Дуткевич Т. В. Загальна психологія. Київ : Центр навчальної літератури, 2019. 388 с.

20. Дьяченко М.І. Психологія вищої школи К.: Основа, 2011. 200 с.

21. Енциклопедичний словник / О.Л. Вознесенська, О.М. Скнар, О.А. Бреусенко Кузнецов, О.О. Деркач, Л.В. Мова та ін.; за аг. наук. ред. О.Л. Вознесенської, О.М. Скнар. К.: Видавець ФОП Назаренко Т.В., 2017. 312 с.
22. Желанова В. В. Морально-вольові особистості як суттєва детермінанта формування «навичок ХХІ століття». *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. Вип. 2 (41). С. 99-101.
23. Кальницька Ю. Історія соціальної психології в Україні: навчальний посібник (хрестоматія). Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2021. 264 с.
24. Кетлер-Митницька Т.С. Психологічні умови позитивного впливу інтернальності на саморозвиток майбутніх психологів: теоретичний аналіз. *Проблеми сучасної психології*. 2021. № 1 (20). С. 36–44.
25. Кириченко Т.В. Локус контролю як механізм розвитку саморегуляції у майбутніх учителів. *Молодий вчений*. 2017. № 6 (46). С. 326–330.
26. Кокур О.М. Оптимізація адаптаційних можливостей людини: психофізіологічний аспект забезпечення діяльності: монографія. К.: Міленіум, 2004. 265 с.
27. Колобич О. П. Загальна психологія. Навчально-методичний посібник./- Львів, 2018. 172 с.
28. Кузнецов М. А. Вольова регуляції діяльності: основні закономірності, етапи і механізми. *Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди*. 2012. № 43(1). С. 110–128.
29. Лебідь О.В. Емоційно-вольова сфера професійної культури майбутнього керівника загальноосвітнього навчального закладу. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2011. Вип. 14. С. 48-52.
30. Максименко С.Д. Загальна психологія. Київ: Центр учбової літератури, 2020. 271 с.
31. Морозов Д. Мотиваційні чинники стресостійкості випускників вищих навчальних закладів: дис. канд. психол. наук. Ялта, 2011. 249 с.

32. Москалець В.П. Психологія особистості. Київ: Центр учбової літератури, 2022. 262 с.
33. Підбуцька Н.В. Особливості вольової саморегуляції професійних баскетболістів. *Вісник ХНПУ імені Г.С. Сковороди. Психологія*. 2017. № 1 (57). С. 235–244.
34. Політологічний словник : Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / За ред. М. Ф. Головатого та О. В. Антонюка. К.: МАУП, 2005. 792 с.
35. Поліщук С. А. Розвиток вольової регуляції поведінки молодших школярів засобами психологічних казок. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2017. Вип. 1(2). С. 108-113.
36. Поуль В.С., Волошенко Л. І. Психологічні умови розвитку вольової поведінки старших дошкільників та молодших школярів: монографія. Краматорськ : Донецький ОППО, 2018. 267 с.
37. Психологічні особливості студентського віку / укладачі : Л. М. Яворовська, Р. Ф. Камишнікова, О. Є. Поліванова, С. Г. Яновська, С. М. Куделко. Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2013. 88 с.
38. Савчин М. В. Загальна психологія : підручник. Вид. 3-тє, стереотип. Київ, ВЦ «Академія», 2020. 344 с.
39. Сергеєнкова О.П. Вікова психологія. Київ: Центр учбової літератури, 2023. 376 с.
40. Соломка Е. Т., Хома Т. В., Олійник В. В., Хлопек А. Б., Іваць О. М. Емоційно-вольові якості вчителя як детермінанти самореалізації. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. 2020. № 228. С. 65-68.
41. Теорія та практика психологічної допомоги: навч. посіб. / В.І. Пасічник, І.І. Ліпатов, Л.Ф. Шестопалова та ін. Х.: Акад. ВВ МВС України, 2011. 250 с.
42. Шевченко Н. Ф. Розвиток емоційно-вольової саморегуляції студентів в умовах вищого навчального закладу. *Педагогічні науки: теорія, історія інноваційні технології*. 2010. № 1 (3). С. 270-280.

43. Ach N. Analyse des Willens / Handbuch der biologischen Arbeitmethoden. Berlin: Urban and Schwarzenberg, 1935. 460 p.
44. Assagioly R. The act of will. London.: Wildwood House, 1974. 278 p.
45. Corno L. Self-regulated learning: A volitional analysis. New York, 1989. 152p.
46. Corno L., Winne P.H. Using qualitative methods to enrich understandings of self-regulated learning. Mahwah N.J.: Lawrence Erlbaum Associates, 2002. 63 p.
47. Ferrucci P. What we may be: the vision and techniques of psychosynthesis. London: Aquarian, 1982. 250 p.
48. Gould R.L. Transformations: growth and change in adult life. New York: Simon & Schuster, 1978. 343 p.
49. Heckhausen H. Achievement motivation in perspective. Orlando: Academic Press. 1985. 337 p.
50. Kuhl J. Beckmann J. Action control : from action to behavior. Berlin; New York: Springer-Verlag, 1985. 286 p.
51. Kuhl J. Motivation, thought and action. New York; London: Praeger, 1986. 382 p.
52. Michotte A. The perception of causality. London: Methuen, 1963. 424 p.
53. Rank O. The Myth of the Birth of the Hero: A Psychological Exploration of Myth / by Gregory C. Richter and E. James Lieberman. Baltimore: Johns Hopkins, 2004. 149 p.
54. Rotter G.B. Generalized expectancies for internal versus external control of reinforcement. *Psychological monographs*. 1966. Vol. 80, no. 1. P. 1–28.
55. Schunk Dale H., Zimmerman Barry J. Self-regulated learning: from teaching to self-reflective practice. New York: Guilford Press, 1998. 244 p.
56. Skinner E.A., Zimmer-Gembeck M.J. Perceived control, coping, and development. Great Britain: Oxford University Press, 2010. 359 p.
57. Vaillant G. Adaptive mental mechanisms: Their role in a positive psychology. *American Psychologist*. 2000. Vol. 55, No 1. P. 89-98.

58. Zimmerman Barry J., Bonner S., Kovach R. Developing self-regulated learners: beyond achievement to self-efficacy. Washington DC: American Psychological Association, 1996. 147 p.